IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 23. Issue 02. Sentabr, 2026

MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA PEDAGOG XODIMLAR O‘RTASIDA SOG‘LOM RAQOBATLI MUHITNI YARATISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Ortiqova Feruza Nabijon qizi
+998932547796
doi:https://doi.org/10.5281/zenodo.23014567

Annotatsiya:mazkur tezisda maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobatli muhitni yaratishning pedagogik shart-sharoitlari yoritilgan. Sog‘lom raqobat muhitining pedagoglarning kasbiy faolligi, tashabbuskorligi, ijodiy yondashuvi va kasbiy mahoratini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, pedagoglar o‘rtasida sog‘lom raqobatni shakllantirishda adolatli baholash, samarali rag‘batlantirish, teng imkoniyatlarni ta’minlash, o‘zaro hamkorlik va tajriba almashish kabi pedagogik shart-sharoitlarning o‘rni ochib berilgan. Maktabgacha ta’lim tashkilotida sog‘lom raqobat va hamkorlik uyg‘unligini ta’minlash orqali pedagoglarning kasbiy rivojlanishi hamda ta’lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirish imkoniyatlari asoslangan.
Kalit so‘zlar:maktabgacha ta’lim, pedagog xodimlar, sog‘lom raqobat, raqobatli muhit, pedagogik shart-sharoitlar, kasbiy rivojlanish, pedagogik jamoa, kasbiy faollik, tashabbuskorlik, rag‘batlantirish, hamkorlik, tajriba almashish, ta’lim sifati.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ СОЗДАНИЯ ЗДОРОВОЙ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ СРЕДИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Аннотация:В тезисе освещаются педагогические условия создания здоровой конкурентной среды среди педагогических работников в дошкольных образовательных организациях. Анализируется значение здоровой конкурентной среды в развитии профессиональной активности, инициативности, творческого подхода и профессионального мастерства педагогов. Также раскрывается роль таких педагогических условий, как объективное оценивание, эффективное стимулирование, обеспечение равных возможностей, взаимное сотрудничество и обмен профессиональным опытом в формировании здоровой конкуренции между педагогами. Обосновываются возможности повышения профессионального развития педагогов и эффективности образовательного процесса посредством обеспечения гармоничного сочетания здоровой конкуренции и сотрудничества в дошкольной образовательной организации.
Ключевые слова: дошкольное образование, педагогические работники, здоровая конкуренция, конкурентная среда, педагогические условия, профессиональное развитие, педагогический коллектив, профессиональная активность, инициативность, стимулирование, сотрудничество, обмен опытом, качество образования.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR CREATING A HEALTHY COMPETITIVE ENVIRONMENT AMONG PEDAGOGICAL STAFF IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

Abstract:this thesis examines the pedagogical conditions for creating a healthy competitive environment among pedagogical staff in preschool educational organizations. The significance of a healthy competitive environment in developing teachers’ professional activity, initiative, creative approach, and professional skills is analyzed. The role of such pedagogical

conditions as objective assessment, effective motivation, equal opportunities, mutual cooperation, and professional experience sharing in fostering healthy competition among teachers is also discussed. The study substantiates the opportunities for enhancing teachers' professional development and improving the effectiveness of the educational process by ensuring a harmonious balance between healthy competition and cooperation within preschool educational organizations.

Keywords: preschool education, pedagogical staff, healthy competition, competitive environment, pedagogical conditions, professional development, pedagogical team, professional activity, initiative, motivation, cooperation, experience sharing, quality of education.

KIRISH

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim-tarbiya sifatini oshirish, pedagog xodimlarning kasbiy salohiyatini rivojlantirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni amaliyotga joriy etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur jarayonda maktabgacha ta'lim tashkilotida shakllangan pedagogik muhit alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki pedagogning kasbiy faolligi, tashabbuskorligi, ijodiy izlanishi va o'z ustida ishlashga intilishi ko'p jihatdan jamoada yaratilgan ijtimoiy-psixologik va pedagogik sharoitlarga bog'liq. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrdagi O'RQ-595-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi muhim huquqiy asoslardan biridir. Mazkur huquqiy asos maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish, ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish va uning sifatini ta'minlash bilan bog'liq vazifalarni belgilaydi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'lim sohasida insonning ta'lim olish huquqini ta'minlash, ta'lim sifatini oshirish, ta'lim oluvchilarning har tomonlama rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish kabi muhim yo'nalishlar belgilangan. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda pedagog xodimlarning kasbiy salohiyati va ularning samarali faoliyat yuritishi uchun qulay mehnat muhitini yaratish muhim omil hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagoglar o'rtasida sog'lom raqobat muhitini yaratish ularning kasbiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Sog'lom raqobat deganda pedagoglarning bir-biriga qarshi qo'yilishi emas, balki o'z kasbiy natijalarini yaxshilash, ilg'or tajribalarni o'zlashtirish, yangi pedagogik g'oyalarni ilgari surish va ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirishga bo'lgan ijobiy intilishi tushuniladi. Bunday muhit pedagoglarni doimiy izlanishga, o'z bilim va ko'nikmalarini takomillashtirishga hamda kasbiy imkoniyatlarini namoyon etishga undaydi.

Sog'lom raqobat muhitining samarali shakllanishi o'z-o'zidan yuzaga kelmaydi. Buning uchun maktabgacha ta'lim tashkilotida muayyan pedagogik shart-sharoitlarni yaratish talab etiladi. Jumladan, pedagoglarning faoliyatini obyektiv va shaffof baholash, kasbiy yutuqlarni rag'batlantirish, barcha xodimlar uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash, tajriba almashish va hamkorlikni rivojlantirish, metodik tadbirlarni muntazam tashkil etish hamda pedagoglarning ijodiy tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash shunday shart-sharoitlar sirasiga kiradi. Ayniqsa, raqobat va hamkorlikning o'zaro uyg'unligini ta'minlash muhimdir. Chunki faqat raqobatga asoslangan muhit pedagoglar o'rtasida kelishmovchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Aksincha, sog'lom raqobatni o'zaro hamkorlik, hurmat va qo'llab-quvvatlash bilan uyg'unlashtirish pedagoglarning individual yutuqlari bilan bir qatorda, butun pedagogik jamoaning umumiy natijalarini yaxshilashga xizmat qiladi. Mazkur jarayonda maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari va pedagogik jamoaning faol hamkorligi alohida ahamiyatga ega. Rahbar tomonidan adolatli va ochiq boshqaruv mexanizmlarining yo'lga qo'yilishi, pedagoglarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash, ularning kasbiy yutuqlarini e'tirof etish va rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish sog'lom raqobatli muhitni shakllantirishning muhim shartlaridan hisoblanadi. Shu sababli

maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobatli muhitni yaratishning pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash va ularni amaliyotga joriy etish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biridir. Mazkur yo‘nalishni takomillashtirish pedagoglarning kasbiy faolligi va ijodiy salohiyatini oshirish, ilg‘or pedagogik tajribalarni ommalashtirish hamda maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ta’lim-tarbiya jarayoni samaradorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobatli muhitni yaratish ta’lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Pedagogik jamoada sog‘lom raqobatning mavjudligi xodimlarning o‘z kasbiy faoliyatiga mas’uliyat bilan yondashishi, yangi pedagogik g‘oyalarni izlab topishi, zamonaviy metodlardan foydalanishi va o‘z kasbiy mahoratini muntazam takomillashtirishiga turtki beradi. Sog‘lom raqobatni pedagoglar o‘rtasidagi oddiy musobaqadan farqlash lozim. Musobaqada asosiy e’tibor g‘oliblikka qaratilishi mumkin bo‘lsa, sog‘lom raqobatning asosiy maqsadi pedagogning o‘z faoliyatini takomillashtirishi va kasbiy rivojlanishiga sharoit yaratishdan iborat. Shu sababli maktabgacha ta’lim tashkilotida raqobat jarayoni pedagoglarning o‘zaro hurmati, hamkorligi va tajriba almashishi bilan uyg‘unlashishi zarur.Pedagoglar o‘rtasida sog‘lom raqobatli muhitni yaratish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni ta’minlash muhim(1-jadval):

1-jadval

№	Pedagogik shart-sharoit	Mazmuni
1	Adolatli va shaffof baholash	Pedagog faoliyatini aniq va tushunarli mezonlar asosida baholash
2	Teng imkoniyatlarni yaratish	Barcha pedagoglarning kasbiy va metodik tadbirlarda ishtirok etishiga sharoit yaratish
3	Rag‘batlantirish tizimi	Kasbiy yutuq, tashabbus va ijodiy faoliyatni ma’naviy hamda moddiy jihatdan qo‘llab-quvvatlash
4	Kasbiy hamkorlik	Pedagoglar o‘rtasida tajriba almashish va o‘zaro metodik yordamni tashkil etish
5	Ijodiy tashabbusni qo‘llab-quvvatlash	Yangi g‘oya, loyiha va pedagogik ishlanmalarni amaliyotga joriy etish uchun imkoniyat yaratish
6	Kasbiy rivojlanish muhiti	Seminar, trening, mahorat darslari va metodik tadbirlarni muntazam tashkil etish
7	Ijobiy psixologik muhit	Pedagoglar o‘rtasida hurmat, ishonch, ochiq muloqot va o‘zaro qo‘llab-quvvatlashni ta’minlash

Mazkur shart-sharoitlarning birinchi muhim jihati — adolatli va shaffof baholash tizimini shakllantirishdir. Pedagogning faoliyatini baholashda uning mashg‘ulotlarni tashkil etishi, bolalar bilan ishlash sifati, metodik izlanishlari, ijodiy tashabbuslari va kasbiy rivojlanishga intilishi kabi mezonlardan foydalanish mumkin. Baholash mezonlarining oldindan belgilanishi pedagoglarda ishonchni shakllantirib, raqobatning konstruktiv yo‘nalishda rivojlanishiga yordam beradi. Ikkinchi muhim shart — pedagoglar uchun teng imkoniyatlarni ta’minlash. Maktabgacha ta’lim tashkilotida seminar, ochiq mashg‘ulot, metodik ko‘rik-tanlov, loyiha va boshqa kasbiy tadbirlarda barcha pedagoglarning ishtirok etishi uchun teng sharoit yaratilishi lozim. Bu har bir xodimning o‘z imkoniyatlarini namoyon etishiga va jamoada faol ishtirok etishiga imkon beradi.

Uchinchi shart — samarali rag‘batlantirish tizimini yo‘lga qo‘yish. Pedagogning kasbiy yutug‘ini e’tirof etish, ilg‘or tajribasini jamoada ommalashtirish, tashakkurnoma yoki boshqa rag‘batlantirish shakllaridan foydalanish xodimning kasbiy motivatsiyasini oshiradi. Bunda rag‘batlantirish faqat yakuniy natijaga emas, balki pedagogning individual rivojlanishi va tashabbusiga ham asoslanishi maqsadga muvofiq.

To‘rtinchi shart — hamkorlik va tajriba almashish muhitini yaratish. Sog‘lom raqobat pedagoglarni bir-biridan ajratmasligi, aksincha, ularning ilg‘or tajribalarini o‘zaro almashishiga xizmat qilishi kerak. Shu maqsadda metodik birlashmalar, mahorat darslari, o‘zaro kuzatuvlar, ochiq mashg‘ulotlar va pedagogik muhokamalarni tashkil etish samarali natija beradi.

Beshinchi shart — pedagoglarning ijodiy tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash. Pedagog tomonidan ilgari surilgan yangi metod, loyiha yoki pedagogik g‘oyaga rahbariyat tomonidan ijobiy munosabat bildirilishi uning kasbiy faolligini oshiradi. Ijodiy tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash pedagoglarda o‘z faoliyatiga yangicha yondashish va ta’lim-tarbiya jarayonini takomillashtirishga intilishni kuchaytiradi.

Oltinchi shart — uzluksiz kasbiy rivojlanish uchun muhit yaratish. Zamonaviy maktabgacha ta’lim pedagogi doimiy ravishda yangi bilim, metod va texnologiyalarni o‘zlashtirib borishi zarur. Shu sababli tashkilotda seminar-treninglar, mahorat darslari, pedagogik o‘qishlar, metodik maslahatlar va tajriba almashish tadbirlarini tizimli tashkil etish sog‘lom raqobatning rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Yettinchi shart — ijobiy psixologik-pedagogik muhitni ta’minlash. Pedagoglar o‘z fikrini erkin bildira oladigan, xatolaridan xulosa chiqarish imkoniyatiga ega bo‘lgan va kasbiy izlanishlari qo‘llab-quvvatlanadigan muhitda faolroq bo‘ladilar. Shuning uchun raqobat shaxsiy qarama-qarshilikka emas, balki kasbiy rivojlanishga yo‘naltirilishi kerak.Pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobatli muhitni yaratish jarayonini quyidagi ketma-ketlikda tashkil etish mumkin: Mavjud muhitni o‘rganish → Muammolarni aniqlash → Pedagogik shart-sharoitlarni belgilash → Raqobat va hamkorlik mexanizmlarini joriy etish → Rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash → Monitoring → Natijalarni tahlil qilish. Birinchi bosqichda pedagogik jamoada mavjud munosabatlar, kasbiy faollik va hamkorlik darajasi o‘rganiladi. Ikkinchi bosqichda sog‘lom raqobatni shakllantirishga to‘sqinlik qilayotgan omillar aniqlanadi. Uchinchi bosqichda tashkilotning mavjud imkoniyatlaridan kelib chiqib, tegishli pedagogik shart-sharoitlar belgilanadi. Keyingi bosqichlarda raqobat va hamkorlikka asoslangan faoliyat shakllari joriy etilib, pedagoglarning kasbiy yutuqlari rag‘batlantiriladi.Mazkur jarayonda rahbarning boshqaruv faoliyati bilan pedagoglarning shaxsiy kasbiy faolligi o‘zaro bog‘liq holda olib borilishi lozim. Rahbar sog‘lom raqobatni tashkil etuvchi va muvofiqlashtiruvchi subyekt sifatida faoliyat yuritadi, pedagog esa o‘z kasbiy rivojlanishining faol ishtirokchisiga aylanadi. Natijada pedagogik jamoada o‘zaro hurmat, hamkorlik, tashabbuskorlik va kasbiy rivojlanishga intilish kuchayadi. Shunday qilib, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobatli muhitni yaratish bir martalik tadbir emas, balki muntazam va tizimli pedagogik jarayon sifatida tashkil etilishi lozim. Uning samaradorligi adolatli baholash, teng imkoniyatlar, rag‘batlantirish, hamkorlik, ijodiy tashabbusni qo‘llab-quvvatlash va uzluksiz kasbiy rivojlanish uchun yaratilgan shart-sharoitlarning o‘zaro uyg‘unligiga bog‘liq.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobatli muhitni yaratish pedagoglarning kasbiy faolligi, tashabbuskorligi, ijodiy salohiyati va professional mahoratini rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik omillardan biridir. Sog‘lom raqobat pedagoglarni bir-biriga qarama-qarshi qo‘yish emas, balki ularni o‘z faoliyatini muntazam takomillashtirish, ilg‘or tajribalarni o‘zlashtirish va ta’lim-tarbiya sifatini oshirishga yo‘naltirishi bilan ahamiyatlidir. Tahlillar asosida sog‘lom raqobatli muhitni yaratishning muhim pedagogik shart-sharoitlari sifatida adolatli va shaffof baholash, pedagoglar uchun teng imkoniyatlar yaratish, samarali rag‘batlantirish, o‘zaro hamkorlik va tajriba almashish, ijodiy tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash, uzluksiz kasbiy rivojlanish hamda ijobiy psixologik-pedagogik muhitni ta’minlash belgilandi. Mazkur shart-sharoitlarning tizimli ravishda amalga oshirilishi pedagoglarning o‘z kasbiy imkoniyatlarini namoyon etishiga, o‘z ustida ishlash motivatsiyasining kuchayishiga va jamoada sog‘lom munosabatlarning shakllanishiga imkon

beradi. Ayniqsa, raqobat va hamkorlikning uyg‘unligi pedagogik jamoada individual yutuqlar bilan bir qatorda umumiy kasbiy natijalarning ham rivojlanishiga zamin yaratadi. Shu bilan birga, sog‘lom raqobatli muhitni shakllantirishda maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarining tashkiliy, kommunikativ, motivatsion va baholash faoliyati muhim o‘rin tutadi. Rahbar tomonidan barcha pedagoglar uchun teng sharoit yaratish, ularning tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash, kasbiy yutuqlarini e’tirof etish va o‘zaro hamkorlikni rag‘batlantirish raqobatning ijobiy yo‘nalishda kechishini ta’minlaydi. Demak, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobatli muhitni yaratishning pedagogik shart-sharoitlarini tizimli ravishda takomillashtirish pedagoglarning kasbiy rivojlanishi va ta’lim-tarbiya jarayoni sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv maktabgacha ta’lim tashkilotida faol, tashabbuskor, ijodkor va doimiy kasbiy rivojlanishga intiluvchi pedagogik jamoani shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-595-son, 2019-yil 16-dekabr.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim sifati va samaradorligini yanada oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-152-son Farmoni, 2024-yil 30-sentabr.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha va maktab ta’limi tashkilotlari xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-231-son qarori, 2024-yil 21-iyun.
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Maktabgacha va maktab ta’limi xodimlarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”gi 867-son qarori, 2024-yil 20-dekabr.
6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Maktabgacha ta’lim tashkiloti pedagogining kasbiy standartini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 423-son qarori, 2025-yil 8-iyul.
7. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2006.
8. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2011.
9. Mavlonova R.A., To‘rayeva O.T., Holiqberdiyev K.M. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2001.
10. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2008.
11. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2004.
12. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2017.
13. Muslimov N.A. Bo‘lajak kasb ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy shakllantirish. – Toshkent: Fan, 2004.
14. Sayidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.
15. To‘xtaxodjayeva M.X. Pedagogika. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2010.